

N.B. Het kan zijn dat elementen ontbreken aan deze printversie.

Rudi Wester, boegbeeld van de Nederlandse letteren

Met tomeloze energie heeft Rudi Wester zich ruim een decennium ingespannen voor het aan de man brengen van Nederlandse literatuur in het buitenland. Ze wordt geroemd om haar netwerkkwaliteiten en no-nonsense aanpak. Al liep ze soms wel ver voor de troepen uit.

 Arjen Fortuin & Ward Wijndelts 3 maart 2003

 Leestijd 7 minuten

Wanneer volgende maand 56 Nederlandse schrijvers afreizen naar de Salon du Livre in Parijs, is dat niet alleen een record in het twaalfjarig bestaan van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds, het is ook de kroon op het directeurschap van Rudi Wester, de vrouw die sinds 1996 is uitgegroeid tot het organisatorisch boegbeeld van de Nederlandse letteren in het buitenland. In september wordt zij directeur van het Institut Néerlandais, eveneens in Parijs.

„Ik verspil geen tijd aan dingen die ik niet kan“, zei Wester ooit tegen de Volkskrant, maar in literair Amsterdam staat zij bekend als iemand die überhaupt nooit tijd verspilt. En volgens haar dochter is ze iemand die iedere tien jaar iets anders wil doen. De afgelopen decennia was ze achtereenvolgens lerares Frans, recensente, biograaf en (adjunct-) directeur van het Literair Productiefonds. Schrijvers en collega's roemen in de eerste plaats haar energie. Wester is zonder problemen tot diep in de nacht in touw, maar zit de volgende ochtend zonder klagen op kantoor.

Ze is een francofiel, maar eentje die zich ook met groot gemak in Londen, Tokio of Paramaribo begeeft. Iemand die Eline Vere een prachtig boek vindt, maar niet ten onder wil gaan zoals de hoofdpersoon. Haar netwerk van schrijvers en uitgevers strekt zich eindeloos uit, maar ze is ook een recensente met een duidelijke, eigen literaire smaak. Couperus, Flaubert en Coetzee zijn haar favoriete auteurs.

Samen met haar voorganger Frank Ligetvoet legde Wester de basis voor de doorbraak die de Nederlandse letteren de afgelopen tien jaar in het buitenland beleefden. Ze trok de wereld rond met schrijvers, die hoog van haar opgeven: „Het productiefonds was niet veel, tot zij kwam", zegt Harry Mulisch. „Al komt het natuurlijk ook doordat wij zulke goede boeken schrijven." Joost Zwagerman prijst haar tomeloze inzet en het feit „dat voor haar de macht van het getal niet heilig is". Bas Heijne, die al jaren met Wester bevriend is, zegt dat ze „een zeldzame combinatie van gezelligheid en degelijkheid" heeft: „Ze kan goed contacten leggen met mensen, maar ook heel goed spijkers met koppen slaan."

Het productiefonds probeert buitenlandse uitgevers te interesseren voor het vertalen van Nederlandse boeken. Daartoe voert het fonds gesprekken op beurzen als de Frankfurter Buchmesse, verstrekt het subsidies voor vertalingen en publiceert het vertaalde fragmenten en Engelstalige brochures over Nederlandse schrijvers. Ook worden buitenlandse critici bij werkbezoeken aan Nederland in de watten gelegd en in contact gebracht met het Nederlandse literaire circuit. In de jaren voorafgaand aan een boekenbeurs waar Nederland 'eregast' is, zoals de afgelopen jaren in Frankfurt, Barcelona, Gotenburg, Londen, Tokio, Turijn en Bologna (kinderboek-illustratoren), wordt er flink gelobbyd voor vertalingen. Vervolgens kunnen er op de beurs schrijvers worden uitgenodigd van wie de boeken al vertaald zijn. Bij het fonds werken zeventien mensen, het budget van de organisatie is 2,5 miljoen euro per jaar. Niet al dat geld is voor letterkundige Holland-promotie bestemd. Het fonds subsidieert ook literaire tijdschriften, verstrekt productiesubsidies voor Nederlandse boeken en betaalt boeken en projecten rondom gebarentaal en de Friese taal.

Wester kent niet alleen veel mensen, ze is ook alert. Als haar eigen reputatie of die van het productiefonds in het geding is, reageert ze. Toen enige jaren geleden in deze krant werd gesuggereerd dat zij subsidiegeld voor haar nog onvoltooide biografie over de communistische schrijver Jef Last zou moeten terugbetalen,

verdedigde Wester zich in een ingezonden brief: „Van 1985 tot 1991 heb ik drie dagen per week, in mijn freelance-bestaan, aan de biografie gewerkt. Ik heb tientallen mensen gesproken die Jef Last gekend hebben, heb een enorme berg materiaal verzameld [...] Aan tijd en reizen voor deze biografie heb ik al tienmaal het subsidiebedrag uitgegeven."

Ook polemiseerde Wester twee jaar geleden met schrijfster Renate Dorrestein over de succesvolle Amerikaanse vertaling van Dorresteins roman *Hart van steen*. Het productiefonds wilde deze in eerste instantie niet subsidiëren, omdat het eindresultaat te ver van het origineel zou staan. Toen bleek dat de `veramerikaniserende' aanpassingen in overleg met Dorrestein waren gedaan, ondersteunde het productiefonds de uitgave van *Heart of stone* toch. Dorrestein is niet erg te spreken over het beleid van Wester: „Er wordt bij het fonds te vaak gekeken naar de kwantiteit: hoe meer vertalingen hoe beter. Ze schieten met hagel. Ik denk dat met het subsidiegeld heel wat antiquariaten, van hier tot Tokio, in stand worden gehouden. Wat heb je eraan als er in Finland ineens een boekje van een Nederlander verschijnt?"

Die analyse wordt door uitgevers bestreden. Joost Nijsen (Podium) prijst juist Westers strategie: „Rudi heeft met tomeloze energie en systematiek een masterplan ontwikkeld om de Nederlandse literatuur meer onder de aandacht te brengen. Het enige wat je kunt zeggen, is dat het vaak om dezelfde, grote namen gaat: Mulisch, Palmen, Van Dis." Nijsens collega Oscar van Gelderen (Vassallucci) bespeurde ongenoegen bij Wester toen hij literair agenten in de arm nam om zijn boeken in het buitenland duur te verkopen: „Ik had wel eens de indruk dat Rudi dat een beetje ordinair vond. Ze richt zich vooral op auteurs die je bij een chique uitgeverij als Gallimard kunt onderbrengen. Andere dingen doet ze juist heel goed: zo bracht ze vertalers bijeen om te praten over de vertaling van het multiculturele boek *Bruiloft aan Zee* van Abdelkader Benali."

Wester noemt zichzelf iemand die zeer weloverwogen te werk gaat, maar ze is ondanks haar positie als literaire `bobo' niet bang om mensen voor het hoofd te stoten. Toen ze tien jaar geleden voor Vrij Nederland bestsellerauteur Donna Tartt interviewde, constateerde ze dat Tartt „de erotische uitstraling van een deurknop" had. Een briefschrijver in het weekblad zag er typisch mannelijk seksisme in: „Voor Wester geldt kennelijk nog steeds: `His balls are where his brains should be!'" De

redactie beperkte zich tot het naschrift: „Rudi Wester is een vrouw.”

Een vrouw, bovendien, die zelf zeker niet de erotische uitstraling van een deurknop heeft. Geert Mak, die in de jaren vijftig en zestig met Wester schoolging op het Gereformeerd Gymnasium in Leeuwarden, hoorde haar `de Brigitte Bardot van het Noorden' noemen. De weduwe van haar voormalige wiskundeleraar Tiggelaar herinnert zich haar als „dat knapperdje". Mak, die twee klassen lager dan Wester zat: „Ik had ademloos ontzag voor haar. Zo is onze verhouding ook altijd gebleven." Wester trok regelmatig op met Dita Vermeulen, tot voor kort wethouder in het Amsterdamse stadsdeel Oud-Zuid. „Rudi was erg populair, maar niet alleen omdat ze mooi was. Haar verhalen en opstellen waren uitzonderlijk goed. En sommige leraren hadden grote bewondering voor haar vader, die verzetsman was geweest." Wester zelf omschreef haar vader als „een goed gereformeerde, sociaal bewogen ambtenaar, een vakbondsman die er bij zijn vijf kinderen op hamerde dat ze hun talenten moesten ontwikkelen".

Wester deed dat door aan de Vrije Universiteit in Amsterdam Franse taal- en letterkunde te gaan studeren. Alice Barendregt, dispuutgenote van Wester bij het VU-corps, herinnert zich haar mooie speeches. „Bovendien gaf ze als praeses van het dispuut blijk van leidinggevende capaciteiten", aldus Barendregt. Wester studeerde in 1972 af op de Franse kasteelroman en de literaire theorieën van Algirdas Julien Greimas. Onlangs schreef ze in het tijdschrift De Gids wat ze daarvan had opgestoken: „Ik begreep dat als ik niets begreep, het aan de ander lag - aan u in dit geval - en niet aan mij."

De dag van haar buluitreiking verliep overigens niet helemaal volgens de planning: de voorgaande nacht beviel Wester, die in 1966 was getrouwd met Piet de Jong, van haar dochter Julia. Julia de Jong (30) organiseert nu bij Christie's de grote veilingen en typeert haar moeder als iemand die alles met hart en ziel doet. „Dat kan ze ver doordrijven, tot het randje. Ze weet echter precies wanneer ze op vakantie moet en denkt dan: dit had geen dag langer moeten duren. Maar ze is ook een giechelkont, die na het werk graag een biertje wil drinken."

Tussen 1972 en 1982 doceerde Wester Frans aan de Rijkscholengemeenschap in Breukelen. Daar spoorde ze haar leerlingen aan het maximale uit hun mogelijkheden te halen, constateerde publiciste Inez van Eijk, destijds docent

Nederlands op dezelfde school. „Ze probeerde de kwaliteiten van leerlingen te zien, ze heeft een positieve insteek." Met Van Eijk schreef Wester in 1985 het boek *Honderd helden in de Nederlandse literatuur*. In 1982 nam ze ontslag: „Na tien jaar ben ik ermee opgehouden, ik had het gevoel misvormd te raken", vertelde ze vorige zomer aan Trouw.

Wester ging literatuurkritieken schrijven voor Trouw en Vrij Nederland. Carel Peeters, toen chef van de VN-boekenbijlage: „Rudi is een recensente die goed bij de tijd was, met een brede smaak. Ze kon in haar stukken scherp uit de hoek komen, vanuit een soort no-nonsense instelling."

Ook trad ze toe tot de redactie van het televisieprogramma van Adriaan van Dis, werd voorzitter van de Stichting Literaire Activiteiten Amsterdam en werkte aan de biografie van Jef Last, over wie ze zei: „Ik bewonder hem om zijn veelzijdigheid. Daarin voel ik me met hem verwant. Al realiseer ik me dat die veelzijdigheid ook oppervlakkigheid kan inhouden."

In 1989 liep Westers huwelijk na 23 jaar op de klippen. Dat werkte uiteindelijk als een bevrijding. „Ik ontdekte dat ik slim was. In een relatie moet je niet laten blijken dat je slim bent, zeker niet als vrouw." Toen in 1991 de Stichting voor Vertalingen werd opgedoekt en daarvoor in de plaats het Literair Productie- en Vertalingenfonds kwam, werd Wester adjunct-directeur onder Frank Ligtvoet, die ze in 1996 opvolgde.

Volgens haar collega's is Wester iemand die altijd vooroploopt, volgens sommigen zelfs een stukje voor de troepen uit. Voor de buitenwereld raken die troepen ook wel eens uit zicht, constateert Reintje Gianotten, die van 1996 tot 2000 adjunct-directeur was. „Er is ontzettend goed werk gedaan, maar door een hele club mensen. Ik vind het niet zo prettig dat het nu lijkt alsof mevrouw Wester het allemaal in haar eentje heeft gedaan. De rol van Frank Ligtvoet is enorm belangrijk geweest." Ook Ligtvoet zelf benadrukt het teamwork: „Het vertalingenbeleid werd door het bestuur samen met mij ontwikkeld en sloot aan op de ervaringen die ik in de uitgeverij had. Aanvankelijk deden Rudi en ik het buitenland geheel samen: dat moest omdat zij, die de internationale uitgeverij niet kende, opgeleid moest worden. Rudi bleek een zeer, zeer goede leerling." Het succes van het fonds is volgens Ligtvoet vooral te danken aan de „collectieve inzet" van een „briljant

team".

In het Hollands Dagboek dat ze voor NRC Handelsblad bijhield tijdens de Tokyo Book Fair van 2000, schreef Wester: „onze medewerker Tiziano en ik hebben leuke drinkgelegenheden ontdekt in de buurt van het hotel. 02.00 uur. Leer ik het ooit om een keurig leven te leiden? Maar ik hou zo van al die verhalen van al die mensen." Tiziano Perez, collega bij het fonds, roemt de persoonlijke manier waarop ze met mensen omgaat. „Dat is niet alleen prettig, maar ook essentieel: dit is een people's business." In het begin dreef Westers tomeloze energie hem tot wanhoop. „Ik dacht: hoe houd ik dit ooit bij?"

Wester houdt het zelf onder meer vol door zich op gezette tijden terug te trekken in haar huisje in de Franse Berry, in het land dus waar ze nu ook gaat werken. Bas Heijne, die de afgelopen jaren regelmatig te gast was in het Institut Néerlandais, verwacht dat dat instituut onder Wester „een cultureel brandpunt van jewelste" zal zijn. De huidige directeur Henk Pröpper vindt Wester een voor de hand liggende opvolger: „Francofiel zijn is belangrijk in deze baan, en dat is ze zeker voldoende. Ze legt makkelijk inhoudelijk waardevolle contacten, ze heeft een brede kennis van de literatuur en ze weet hoe je een tent moet runnen." Hij acht het echter ook mogelijk dat het diplomatieke deel van het werk - bij de baan hoort de functie van cultureel ambassadeur - haar nog zal tegenvallen: „Ze heeft daar misschien minder hart voor, niet minder oog. Ik ga niet roepen dat ze het niet zou kunnen, maar je moet het willen."